

dc_614_12

Bod Péter Ákos

Heterodox gazdaságpolitikák Magyarországon

Döntéshozatal az európai peremvidék kötöttségei között

MTA DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Budapest, 2013

dc_614_12

dc_614_12

Bod Péter Ákos

Heterodox gazdaságpolitikák Magyarországon

Döntéshozatal az európai peremvidék kötöttségei között

MTA DOKTORI ÉRTEKEZÉS TÉZISEI

Budapest, 2013

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	5. old
A gazdaságpolitikai kutatás diszciplináris kérdései.....	8. old
Kutatási eredmények, feladatok, javaslatok.....	10. old
Fontosabb publikációk jegyzéke.....	16. old

Bevezető

Újabb monográfiámban (*Gazdaságpolitikai döntések válságos időkben, 2011*) és a témához kapcsolódó cikkekben, könyvfejezetekben (lásd különösen: *Illusion of monetary sovereignty, 2013; Non-conventional economic policy measures: Hungarian style, 2012; A globális világ és a magyar helyzet összefüggései, 2011; Válsághoz vezető döntések és válságkezelő döntések, 2011; A magyar pénzpolitika nemzetközi meghatározottságáról, 2011*) elemeztem a magyar gazdaságpolitikai döntéshozatal újabb, sokat vitatott fordulatait, amelyek részben illeszkedtek a globális pénzügyi válságra és európai gazdasági feszültségekre adott tagállami válaszok sorába, részben viszont sajátos, *külön utas* megoldási kísérleteket mutattak fel. A megszokott megoldásoktól eltérő gazdaságpolitikai gyakorlat azonban nem új dolog. Magyarország az európai gazdasági tér perem-országaként régóta küzd a fejlettebb térségekhez való felzárkózás kihívásával, az időnkénti válságok megpróbáltatásaival – és a kormányok a küzdelemben gyakran folyamodnak egyéni eszközökhöz. Az erőfeszítéseket az utóbbi évtizedekben kutatóként, elemzőként, döntéshozóként közelről tanulmányozhattam, *százat meghaladó számú egyéni vagy társ-szerzős tudományos közleményben* taglaltam (szerzőtársaim közül külön ki szeretném emelni Nagy Zoltán, Mohai György, John B. Hall, Jacob Naor, Németh András Olivér nevét).

A kihívások igen eltérő társadalmi-gazdasági körülmények és nemzetközi feltételek között érték hazánkat. *Kandidátusi értekezésem* a nyugati államok gazdaságpolitikai praxissal és annak elméleteivel foglalkozott (*Állami tulajdon, állami intervenció a mai tőkés gazdaságban: Viták és kísérletek Nyugat-Európában. 1986*), mintegy tükröt tartva az akkori magyar gazdaságirányítási, gazdaságpolitikai gyakorlat elé. Hamarosan a piacgazdaságra való áttérés (pontosabban: visszatérés) lett a kelet-közép-európai térség előtt álló legnagyobb kihívás, amely kutatóként, döntéshozóként rám is új feladatokat rótt. Majd az európai integrációs szervezetbe való bekerülés gazdaságpolitikai következményeinek elemzése, értékelése adott munkát.

Az utóbbi negyedszázad során közzétett szakmai eredményeimet foglalom össze az értekezésben, amely a sokféle elágazó témakapcsolódások közepette egy gazdaságpolitikai

alapidilemmának az értelmezésére irányul: *miként lehet a siker esélyével gazdaságpolitikát folytatni interdependens világban, miközben adottságaink és külső feltételeink jelentősen és tartósan mások, mint amilyenekre a vezető, meghatározó országok gyakorlata épül.*

Az értekezés középpontjába a magyar gazdaságpolitika *három kritikus szakaszát* állítottam. Az egyik az 1968-tól a rendszerváltozásig tartó jól dokumentált, ám nem konszenzusosan értelmezett *reformszocialista időszaknak*: az ennek során követett magyar gazdaságpolitika felfogása, különösen pedig eszköztára („új mechanizmus”) nagyban eltért a hasonló rendszerű országokban alkalmazottól. Ez a rendhagyó gyakorlat és a mögötte álló reformközgazdász irányzat bizonyos elismertségre tett szert a maga idején; eredményeként a gazdaság és a társadalom nyitottabb lett, mint a legtöbb sorstárs nemzet. Ám a kemény gazdasági tények azt mutatták, hogy a sajátos külön út következtében nem vált kellően versenyképessé, dinamikussá a magyar gazdaság - mint ahogy a többi tervgazdaság is, a választott irányítási modell-változattól függő módon ugyan, de szintén elvesztette fejlődési képességét. A társadalmi-gazdasági rendszer felbomlásának következményei felől nézve indokolt az akkori sajátos, belső ellentmondásoktól nem mentes – heterodox – magyar gazdaságirányítási és gazdaságpolitikai kurzus újraértékelése. Ez az időszak immár történelmileg lezárult, de az irányított gazdaság problémakörében a téma magyar és külföldi kutatói fontos szakmai tanulságokat szűrtek le. Az értekezésben összefoglalom a monetizált tervgazdaság állam-vállalat kapcsolatrendszerére, valamint a vállalati viselkedésre, vállalatelméletre vonatkozó kutatási eredményeimet, amelyek beépültek a témakör hazai és nemzetközi kutatásaiba. (Bod – Naor: *Innovative State-Guided Economic Institution Building in Hungary – Some Developmental Lessons for Countries with Insufficiently Competitive Markets*, 1988; *Deregulation and Institution Building. Lessons from the Reforms of the Hungarian Public Sector*, 1989; Bod – Hall: *Toward an autonomy preference theory of the East European firm*, 1992).

A másik vizsgált szakasz a *kelet-közép-európai rendszerváltozás*, annak is kezdeti szakasza, amikor a szimultán változások sokasága és a piacgazdasági átmenettel együtt járó válság állította különleges kihívás elé a gazdaságpolitika aktorait. A különleges időszak alatt követendő (és követhető) *válságkezelő gazdaságpolitikával*, és különösen a monetáris politikával több közleményem foglalkozott, így egyebek között: *Monetary policy and exchange rate policy in Hungary during the years of transition*. 1994; *Targets and Instruments of Monetary Policy in Hungary*, 1994; *Pénz, hatalom, erkölcs: Tanulmányok a*

gazdasági rendszerváltás időszakából, 1997. Ehhez kapcsolódó kutatási témám a peremhelyzetű országokat érintő nemzetközi tőke mozgások alakulása (lásd különösen: The social and economic legacies of direct capital inflows: the case of Hungary, 1998; A pénz világa – a világ pénze, 2001).

A harmadik elemzett időszak a nemzetközi pénzügyi válság ideje alatt folytatott magyar gazdaságpolitikai külön út. Bár még lezáratlan időszakról van szó, az európai periféria gazdaságpolitikája sok érdekes és vitatott esetet produkál a tudományos elemzés számára. Magam és mások vizsgálatait azt erősítik meg, hogy a gyorsan változó körülmények között a pragmatikus gazdaságpolitikus hajlamos félretenni az addig elfogadottnak számító döntési mintákat, visszanyúlik korábbi időszak intézkedéseihez, vagy pedig szokatlan – és így gazdasági hatásait tekintve nehezen modellezhető – megoldási javaslatot fogad el. Az improvizálástól sem mentes döntési gyakorlat terjedését azt is magyarázza, hogy a gazdaságpolitikai döntéshozatal háttéréül szolgáló gazdaságelmélet a krízis alatt elbizonytalanodott, egyben hajlamosabb is lett befogadni korábban heterodoxnak tekintett nézeteket (Bod: *Heterodox gazdaságpolitikák korszaka?* 2013; Bod – Németh – Nova: *Innovatív döntések vagy kockázatos improvizálás?* 2011).

A pénzügyi válság egyáltalán nem egyformán érintette a gazdaságokat: a legnagyobb visszaesést a legfejlettebb államok köre és a csatlakozó térségek országai szenvedték el. Emiatt valamint különféle diszciplináris változások hatására érezhetően meggyengült a nyugati 'best practice' mintaadó szerepe. A fejlett nyugati triász (USA, Nyugat-Európa, Japán) gazdaságának relatív visszaesése, egyéb globális szereplők megerősödése hosszabb időtávon is a gazdaságpolitikai gyakorlat sokszínűségét erősíti. Azonban minden korban létezik egy *normarend*; a 2007 utáni válság lassú lezárultával egy új „kánon” kialakulása valószínűsíthető, sőt bizonyára már folyamatban is van.

A fejlett világ peremvidékén, ahol hazánk is található, a sajátos megoldásoknak megvan az indokoltsága, tere, azonban a külső tényezők (tőkepiacok, nemzetközi intézmények) reakciói miatt nagyobb kockázatot hordoz a szokatlan, heterodox gazdaságpolitikai döntés. Az intézkedések ütemezése, eszközrendszere („mechanizmus”), intézményi kerete és implementációs gyakorlata terén – hosszabb időszak és tág földrajzi térség tapasztalatai alapján kimondható – igenis van tere az egyéni megoldásoknak. A szolid gazdaságelméleti

megalapozás azonban fontos előfeltétele a sikernek. Sőt, fontosabb a peremvidéken, mint a nagyobb anyagi és intézményi tőkére támaszkodó fejlett („mag”) gazdaságokban.

E három szakaszt mintegy esettanulmányként tekintve, és behelyezve a peremhelyzetű országok gazdaságpolitikai gyakorlatának általános keretébe, jutunk el az értekezés záró részében az összefoglaló következtetésekhez és a szerző javaslataihoz.

A gazdaságpolitikai kutatás diszciplináris kérdései

Bármelyik időszakot tekintjük, a magyar eset minden sajátosságaival, az előzményekből fakadó egyéni dinamikájával együtt valójában része a tágabb térségi folyamatoknak. Ezért a magyar praxist a külső kölcsönhatásokra és determinációkra tekintettel *nemzetközi keretben* elemzem. Ez a keret lehet az európai kontextus, máshol a kelet-közép-európai vonatkozás, korábban a kelet-európai tervgazdasági blokk.

Az értekezés címe exponálja az áttekintett évtizedek visszatérő jellegzetességét: a magyar gyakorlat rendre eltért az adott időszak releváns keretében elfogadott praxistól. Ez az értekezés készítésének idején nyilvánvaló, elég utalni a magyar gazdaságpolitika sokat vitatott újabb fordulataira, amelyekre a média rendszerint a 'nem ortodox' vagy 'unortodox' jelzőt használja. Magam ilyen kifejezést nem alkalmazok. Adott intézkedés vagy konkrét gazdaságpolitikai vonalvezetés újszerű vagy szokványos jellege, a döntési gyakorlat koherenciája vagy koherencia-hiánya nem írható le az ortodox versus nem ortodox fogalompárossal. *Nem szokványos* intézkedés esetén olyan döntésről van szó, amely szokatlan, előzmény nélkülinek számít, illetve amelynek előzményei régebbi időszakra (egy korábbi 'ortodoxiára') nyúlnak vissza. A közgazdaságtanban *heterodoxia* alatt rendszerint a korszak elfogadott, meghatározó, a fősodorhoz tartozó irányzatán túli, azon kívüli szakmai irányokat értik; a gazdaságpolitikai kontextusban a szóhasználat a szokásosan alkalmazottól eltérő, ellentmondásos gyakorlatra utal. Hívhatják *második legjobb* /second best/ megoldásnak (Rodrik) is, esetleg lehet az ilyen gyakorlat neve a *harmadik út*. A lényeg: *a heterodoxia a kor kialakult gyakorlatától, az elfogadott gondolkodási modellektől eltérő megoldásra vagy megoldási kísérletre utal, a nem szokványos intézkedés pedig olyan, amivel korábbi időszakokban éltek, vagy amire kevés gyakorlati példa van.*

A magyar gazdaságpolitika közelmúltját áttekintve nem túlzás azt mondani, hogy a heterodoxia jellemzőnek, csaknem általánosnak bizonyult. A következmények vegyesek, gyakran egyértelműen negatívak a gazdasági fejlődés, versenyképesség mércéjén mérve. Ugyanakkor a gazdaságtörténeti tények szerint a más körülmények között kialakult gazdaságelméleti és gazdaságpolitikai *ortodoxia* követése sem vált be – de nem is válhat be. A szervezeti rend, az irányítási rendszer, a gazdaságpolitikai eszköztár egyedi jelleget is hordoz, ezért az „élenjáró gyakorlatot” másolni, az elméleti modelleket közvetlenül applikálni nem célszerű. Ebből azonban nem következik a heterodoxia dicsérete. Több évtizedes kutatásaink óvnak az engedékeny álláspont elfogadásától: bár a kísérletezés és improvizálás az irányítási gyakorlatban gyakran elkerülhetetlen, ám az ortodoxia megindokolt elvetése nem ok a bevált gyakorlat megismerésétől és megértésétől való elzárkózásra. Arra sem ok, hogy a kalkulációt megérzésekkel és ideológiákkal helyettesítsék, nagyban lerontva az így irányított társadalom erőfeszítéseinek hatásfokát.

Ami a *peremvidék* (*periféria*) itt használt fogalmát illeti: a kifejezés a legutóbbi időkig a kapitalista világrendszer leírásának *függőségi* /*dependency*/ *paradigmájához* kötődött, amelyben éles cezúra húzódott a világkapitalizmus *centruma és pereme* között (Wallerstein, Lewis, Szentes). Amikor Európában korábban sikeres felzárkózási pályán haladó országok sora sodródott 2007-et követően pénzügyi, gazdasági krízisbe Írországtól Görögorszáig, bekerült a gazdaságpolitikai diskurzusba a *dél* versus *észak* megkülönböztetés (Merler–Pisani-Ferry), aminek az ír eset persze ellene mond, illetve a periféria fogalma, ami azután sebesen elterjedt az üzleti lapok hasábjain.

Európa centrum és periféria szerinti megbontásának ugyan vitathatóak az elvi alapjai és csoportosítási ismérvei, ám egy fontos vonatkozásban hasznos ez a taxonómia: az *európai periféria* kategóriájába kerülnek a közösségbe az 1960-as és 1980-as évek között felvett országok közül a kevésbé fejlettek (a „déliel” és az írek, de nem a svédek, finnek, osztrákok), valamint a volt tervgazdaságok. Az a két csoport kerül tehát egy keretbe, amelyet a „*feltörekvő Európa*” /*emerging Europe*/, illetve az *átmenetben* /*transition*/ országok kategóriájában külön tárgyalt a szakirodalom és az üzleti sajtó. Az együttes tárgyalást indokolja, hogy az európai fejlettségi átlaghoz mérve ma már nincs lényegi különbség egyfelől a szlovén és cseh, másfelől a görög, portugál eset között; az európai mag-gazdaságokhoz fűződő technológiai kapcsolatokat tekintve is nagy a hasonlóság, és az

intézményi jellemzők (pl. a korrupció elterjedtsége, a feketegazdaság aránya) szintén sok hasonlóságot mutatnak.

A magyar gazdasági helyzet és a gazdaságpolitikai gyakorlat a központ versus peremvidék paradigmától függetlenül is elemezhető, a nemzetközi keretbe való illesztés azonban mindenképpen termékeny: mérsékelheti a sorsunk egyediségéből fakadó érzelmi töltést, amire amúgy is nagy a hajlama a közéletünknek. Ezért kell viszonyainkat elhelyezni különféle nemzetközi összehasonlításokban, és a komparatív helyzetkép ismeretében minősíteni a folyamatokat, latolgatni a lehetséges utakat.

Az értekezésben *hosszabb időtávot* fogok át, hiszen a gazdaságpolitikai gyakorlat (felfogás, intézményi rend, eszköztár) bizonyítható módon kötődik az előzményekhez, még akkor is, ha éppenséggel azok meghaladására vagy elutasítására törekednek a döntéshozók. Tudományos közleményeimben gyakran explicit módon tárgyalom a gazdaságtörténeti és intézményi vonatkozásokat (*Előzmények és következmények, 1993; Sokkterápia vagy fokozatosság I. és II. 1995; The social and economic legacies of direct capital inflows: the case of Hungary, 1998; A pénz világa – a világ pénze, 2001; Pénzügyi szuverenitás a globális tőkemozgások korában, 2009*).

Kutatási eredmények, feladatok, javaslatok

1/ *Szervezeti, vállalati rend, vállalatelmélet – hozzájárulás az indirekt irányított gazdaság hatékonysági problémáinak elemzéséhez.* A rendszerváltozást megelőző reformok újragondolását és újraértékelést az indokolja, hogy hazánkban – mint a KKE térségben máshol is – a vártnál, előre jelzettnél jóval mélyebb lett a rendszerváltozással együtt járó visszaesés, és a transzformációs válság mélysége részben összefügg a megelőző tervgazdasági (irányított) rendszer sajátosságaival. A magyar esetben vizsgálataim azt mutatták, hogy a (korlátozott) monetizálás és a (részleges) külgazdasági nyitás gazdaságpolitikájának sikerét nagymértékben gyengítette az a túlcentralizált, monopolisztikus szervezeti rend, amelyet eleinte irányítástechnikai megfontolások és a könnyebb politikai kontrol szempontjai motiváltak. Később a bevezetett reformok jövedelemdifferenciáló következményeinek tompítása is célja lett annak a kormányzati politikának, amely a nagyvállalatok állami kiemelése, a sajátos állam-nagyvállalat viszony kialakítására révén, a rég megérett szervezeti

decentralizálás fékezésével reagált – defenzív módon – a kifejlődő változásokra. Az 1980-as évek végén lefolytatott vizsgálataim azt mutatták ki, hogy a szervezeti rend nagymértékben felelős az állami vállalati szektor dinamizmus-hiányáért. A monetizáló reformok ellenére az indirekt tervgazdaság éveiben a vállalati *sodródás* éppoly gyakori volt, mint az *expanzió*. Széles vállalati körben szerzett ismeret mondott ellent annak a leírásnak, amelyet Kornai adott a „reform utáni szocialista vállalatról”, így indokoltnak látszott a kelet-európai rendszerek állami vállalatának újragondolása. A szakirodalom újabb irányait /agency theory of firm/ figyelembe véve olyan fogalmi keretet ajánlottam, amely számolt azzal, hogy

- több formális és informális „tulajdonos” létezett /plural principals/: ágazati minisztérium, funkcionális minisztérium, pártvezetés, munkavállalók;
- a vállalati, az állami és a pártvezetés között személyi tényezőktől is függő, diffúz szociológiai kapcsolat állt fenn;
- a vállalat termelési képességeinek tényleges értékeit illetően a vállalati vezetők javára információs aszimmetria állt fenn minden más szervezettel és szereplővel szemben;
- a vállalati felső vezetés nem a *nyereségességet* maximalizálja, ahogy a mikrogazdasági könyvek szokásosan feltették, de nem is a menedzseri irodalomban elfogadott *méretnövekedést*, hanem a vállalatvezetői *autonómiát* (Bod: *Nouvelles interactions entre le privé et le public en Hongrie*. 1987; Bod: *Deregulation and Institution Building. Lessons from the Reforms of the Hungarian Public Sector*. 1989; Bod: *The troublesome micro-macro link in an economy with national planning: Hungary*, 1990; Bod: *Market Strategies of the Hungarian Enterprise: Sources of Inadequate Response to Environmental Challenges*. 1990).

Közvetlen tulajdonos híján a vállalati vezetés a céget *de facto* birtokolta, és óvakodott önként más szervezet irányítása alá kerülni. Igyekezett lazítani a tervbürokráciától való függésén, de nem szívesen tette ki magát a piaci erőknek sem. A piaci szocializmus szakaszában megmutatkozott, hogy a vállalati vezetés inkább lemond a növekedésről és a (rentábilis) beruházásokról is, csak a bank vagy az állami fejlesztéshez pénzt adó hivatal ne lásson bele a vállalati vezetés kártyáiba. Ezért volt az, hogy forrásszüke idején sem lehetett minden kölcsöntökét (pl. világbanki hitelt) kihelyezni. Ha viszont a szocialista vállalat már elvesztette autonómiáját (mert például állami támogatástól vagy az államilag irányított KGST-piactól meghatározó mértékben függ), akkor a lehetséges legtöbb bankhitelt igyekszik megszerezni, ami a 'moral hazard' jelenségének megnyilvánulása akkori viszonyaink között. Így érthető meg, hogy miért húzódoztak jól prosperáló vállalatok a felkínált beruházási hitelek felvételétől, másfelől miért gyűlt fel annyi rossz banki adósság néhány tucat nagyvállalatnál.

Tézisem tehát: *a növekedés-maximalizálás, amit a hazai szakirodalom a reform utáni szocialista vállalat immanens jegyének feltételez, csupán sajátos alete az általánosabb megfogalmazásnak, amely nem más, mint belsőleg is tagolt érdekű vállalatvezetés, autonómia-maximalizáló céllal.* E tárgyban megjelent közleményemnek jó volt a recepciója, bár hamarosan gyökeresen megváltoztak a környezeti viszonyok: *Bod: A vállalat, a menedzser és a tulajdonos – avagy miért van ismét szükség vállalatelméletre? Közgazdasági Szemle 1989).*

2. *A rendszerváltozás intézményfejlődési kérdésekben szükségszerűen graduális, mikrogazdasági vonatkozásban (csaknem elkerülhetetlenül) sokkszerű.* A tervgazdasági rend felbomlása és az új gazdasági-társadalmi rend kialakulása idején a gazdaságpolitika jellege és jogi-politikai keretrendszere gyökeres változáson esett át. Az ésszerű várakozásokkal szemben túlságosan nagy termelés-visszaesést szenvedett el minden volt tervgazdaság – hazánk sem lett kivétel, holott sokan a többinél kedvezőbb indulási körülményeket feltételeztek. Az akkori elemzések és későbbi vizsgálataim megerősítették azt a szakirodalmi értékelést (Blanchard, Roland, Aghion, Estrin), amely a jogrendnek, a pénzügyi közvetítő rendszer hiányának és zavarainak, a külkereskedelmi nyitásból adódó sokkoknak, és egy sor örökölt társadalmi merevségnek tulajdonították a termelés-visszaesést (*Bod: Hol tart ma a három ország, hol tart rendszerváltozásuk? In: Blejer–Coricelli, 1995).*

A magyar rendszerváltozást a nemzetközi szakirodalom és főleg a publicisztika rendszerint *graduálisnak* sorolta be, szembeállítva az állítólag sokkal radikálisabb cseh és lengyel úttal; mindez azonban abból az akkor uralkodó gazdaságelméleti megközelítésből adódott, amely a makrogazdasági stabilizálásban és a liberalizálás-deregulálás sebességében, esetenként a magánszektor arányának növekedésében mérte a rendszerváltozás sikerességét. Az 1990 előtt deregulálás (amely a magyar esetben az 1982-vel kezdődő valutaalapi tagsággal is összefüggött) eleve fölöslegessé tette a „liberalizációs versenyben” való magyar részvételt 1990-et követően. Ugyanakkor a mikrogazdasági alkalmazkodásában a magyar tranzíció sokkal radikálisabb lett, mint akár a lengyel, akár különösen a cseh (a sajátos kuponos privatizációval, és a bankszektor rendbe tételének elhúzásával). Azt is kimutattam, hogy a gazdasági stabilizálás feladatát ugyan valóban nem lehet megkerülni, de a gazdaság intézményeinek és reálszerkezetének átalakításával járó teendőket sem, az intézményépítés pedig időigényes feladat. A sokterápiás megoldás alapvetően az első kérdésre irányul:

radikális, egyszeri kiigazítást javasol az infláció megállítása és az árányok helyrehozatala szándékával, de negligálja az intézmények létrehozásának feladatait, a gazdaságszerkezeti reformot pedig hajlamos a piaci erők szabad működésének körébe utalni. Kormányzati pozícióban viszont nem lehet elhárítani a piacgazdaság intézményi és jogi rendszere megteremtésével kapcsolatos feladatokat; rangsorolni és ütemezni kell a teendőket, valamint a szerkezeti átalakulásból az államszervezetre háramló feladatokat el kell látni (*Sokkterápia vagy fokozatosság: A magyar piacgazdaság átalakulásának tanulságai, 1995; A Great Transformation? Banking and Capital Markets in „Transition Countries”, 2005*).

3. *A működőtőke-beáramlás megváltoztatja a termelési szerkezetet, de nem old meg gazdaság- és társadalomszerkezeti aránytalanságokat.* A magyar gazdaságpolitika már a rendszerváltozás előtt tett lépéseket a külföldi közvetlen befektetők (részleges) bevonására a vegyesvállalati (JV) forma engedélyezésével, de igazi lendületet értelemszerűen a piacgazdaságra való áttérés (visszatérés) hozott. A térség és benne a magyar gazdaság iránti befektetői érdeklődésnek két fő tényezője van: *költségmegtakarítás* (olcsó munkaerő, viszonylag jó szakmai képzettséggel és motiváltsággal), és a *piachoz való hozzáférés* (Dunning & Lundan). Esetünkben az első dominált, hiszen a KKE-térségben a piacméret talán csupán Lengyelország esetében tekinthető jelentősnek; noha ágazatonként nagy eltérések vannak, hiszen elégtelenül monetizált gazdaságokban a külföldi bankok és biztosítók a hazai kereslet gyors bővülésével számolhatnak az összes országban. A magyar folyamatok alakulásában különösen nagy szerepe lett a német gazdasági kapcsolatrendszernek (*German Capital in Hungary: Is There a Special Relationships? 1997; New trends in foreign direct investment flows in Hungary.*)

4. *A szociális piacgazdaság koncepció hazai alkalmazhatóságának elemzése*

A rendszerváltozás pillanatában a korszak uralkodó gazdaságelméleti felfogásához (a kor ortodoxiájához) képest *kipróbált heterodox gazdaságpolitikai koncepciónak* számított a szociális piacgazdaság nyugat-európai modellje; de vajon alkalmazható-e a volt tervgazdaságokban, az európai peremvidék viszonyai között is? Erre a fontos kérdésre az első rendszerváltoztató kormány működésének alapján megkísérelhető a válasz: részben. A kormány nekilátott a túlméretezett államszervezet és az állami tulajdonú vállalati szektor szétszedésének, és támogatta a kis- és középvállalkozásokat (lásd az egzisztencia-teremtő *E-hitel*, a vállalkozói létet megsegítő *Start-hitel*, a *privatizációs hitel*, a hazai vállalkozói és üzletvezetői kört preferáló *előprivatizáció*, illetve az *MRP* /munkavállalói részvény-

tulajdonosi program/ meghirdetése. (*Bod: A félig ismert és félreismert szociális piacgazdaság, 2004*). A széles körű megvalósításához azonban a meglevőnél nagyobb költségvetési erő kellett volna; így a kiinduló feltételek közepette, a gazdasági válság nehézségei miatt a modell kibontakozását késleltették és gyengítették a gazdaságszanálási teendők, a nemzetközi pénzügyi helyzet miatt kényszerlépések. Egyébként is a 'Sozialmarktwirtschaft' megvalósíthatóságának külső feltételrendszere más, mint az 1950-1960-as években: a nemzeti gazdaságpolitika mozgástere szűkebb, mint annak idején Nyugat-Európában.

A szociális piacgazdaság nézetrendszerének alapjául szolgáló kettős feladatból az elsőt (a túlsúlyos állam visszaszorítását) elvileg megkönnyítette a határokon túlnyúló tőkemozgás lehetősége, ám a gazdasági hatalomra szert tevő nagyvállalatok visszanyesésének nem kedvezett az új korszak (*Bod: Social Market Economy in Hungary, 2010*). Azonban a KKV-szektor szisztematikus erősítése, a középosztály megtakarító képességének javítása, a hatékonyságrontó monopolizálódással szembeni proaktív kormányzati fellépés mind olyan irány, amely az uniós tagság kötöttségei mellett is követhető, természetesen ügyelve az EU jogrendjének és normáinak tiszteletben tartására.

5. Válságkezelés: a rendkívüli intézkedésekkel nehéz felhagyni, az improvizáló döntéshozatal radikalizálódhat

Nemcsak a rendszerváltozással együtt járó krízis, hanem a világgazdasági eredetű válság is szükségszerűen életre hív heterodox gazdaságpolitikai reagálást. Amint a 2007 utáni pénzügyi válság európai tapasztalatai megmutatták, az európai fejlődés perifériáján tartós intézményi, teljesítménybeli és értékbeli sajátosságok, működési karakterjegyek találhatók, és így a gazdaságirányítás és gazdaságfejlesztés technikája – azaz a *gazdaságpolitikai gyakorlat* – akkor is eltér a fejlett térség praxisától, ha integrációs kapcsolat, nemzetközi szervezethez fűződő hitelszerződés, vagy egyéb külső kényszerítő erő írná elő a gazdaságpolitikai intézményrendszer, döntési eszköztár, döntési eljárásrend és stílus harmonizálását.

Nem szokványos gazdaságpolitikai lépésekre tartalmi és taktikai okokból rákényszerül minden kormány, sőt eleve választhat olyan utat, amely a más országok által bejárt úthoz képest gyorsabb haladást ígér, a kockázatokkal azonban számolni kell. *A 'policy' terén alkalmazott újítás azonban nem feltételezi a közgazdaságtan elméleti alapjainak elvetését, a nem szokványos megközelítés helye nem a gazdaságelmélet, hanem a gazdasági mechanizmus és gazdasági vezetés, azaz Bernanke nyomán: engineering + management.* (*Bod:*

Gazdaságpolitikai döntések válságos időkben, 2011; Illusion of monetary sovereignty, 2013; Heterodox gazdaságpolitikák korszaka? 2013)

6. *A fejlett térség utolérésének erőltetése növeli a gazdaságpolitikai tévút esélyét*

A peremvidéken erős hagyománya van a mag-térségekhez való felzárkózás gondolatának, ideológiájának. Természetesen nagyban különbözik a hidegháborús idők katonapolitikai versenye és a jelen gazdasági versengése. Az uniós tagság elnyerése intézményesítette az utolérés (reál-konvergencia) imperatívuszát, hiszen elfogadott cél a közösségen belüli fejlettségi szintkülönbségek mérséklése. Azonban az utolérés nemzeti ügyé emelése elősegítheti a *voluntarista gazdaságpolitikai felfogás* felerősödést, immár demokratikus állam körülményei között. Míg az állampárt idején az irreális termelési célok hajszolása miatt (is) sérültek a célszerű gazdálkodás elemi normái, most az gátolhatja a fenntartható és ésszerű gazdaságpolitika követését, hogy a politikai pártok, közszereplők, a média közvéleményformálói a remélt konvergenciáról főként a bérek, nyugdíjak viszonylatában szólnak, és így háttérbe szorul a termelékenység, a beruházás, az innováció és egyéb távlatos gazdaságpolitikai vonatkozás. (Bod: *A piacgazdaság rendje (rendetlensége) az európai periférián: a magyar eset, 2013*).

Fontosabb publikációk jegyzéke

A kandidátusi fokozat megszerzése előtti főbb publikációk

Bod Péter Ákos: A nagyvállalati fejlődés néhány tervezési kérdése. *Egyetemi doktori értekezés*. Budapest: Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem, 1977. p. 98.

Bod Péter Ákos - Majoros Pál: A gépipari termékszerkezet „demográfiája” 1964 és 1977 között. *Közgazdasági Szemle*, 1979. 26. évf. 12. szám, p. 1425-1445.

Bod Péter Ákos: Meditáció közkeletű iparpolitikai nézetekről. *Valóság*, 1981. 24 évf. 11. szám, p. 28-38.

Bod Péter Ákos: Állami vállalatok a nyugat-európai gazdaságokban. *Pénzügyi Szemle*, 1983. 27. évf. 10. szám, p. 788-794.

Bod Péter Ákos: A szociáldemokrácia és az állami szektor – a közgazdasági elmélet és a gazdasági gyakorlat. *Társadalomtudományi Közlemények*, 1983. 13. évf. 1. szám, p. 82-101.

Bod Péter Ákos: A liberális iparpolitika dilemmái: a dán példa. *Vezetéstudomány*, 1984. 15. évf. 1. szám, p. 37-45.

Bod Péter Ákos: A szocialista gazdaság többszektorúsága. *Társadalmi Szemle*, 1984. 39. évf. 6. szám, p. 107-111.

Bod Péter Ákos - G. Márkus György: A szociáldemokrácia és a modern tőkés gazdaság: Budapest: Társadalomtudományi Intézet, 1985. 130 p.

Bod Péter Ákos: Csúcstechnikát – hazai módon? In: Inzelt Annamária (szerk.): *Lehetőség, kockázat, valóság*. Budapest: KJK, 1986. p. 21-82.

Bod, Péter Ákos – Naor, Jacob: Socialist Entrepreneurship in Hungary: Reconciling the „Irreconcilables”. *The Columbia Journal of World Business*, 1986. Vol. 21. No. 2. p. 55-68.

A kandidátusi fokozat megszerzése utáni főbb publikációk

Önálló szakkönyvek, monográfiák magyar nyelven

Bod Péter Ákos: *Pénzügyi alapok: Tapasztalatok és tanulságok pénzügyi válság után*. Budapest: Magyar Szemle Alapítvány, 2012. 308 p.

Bod Péter Ákos: *Elpolitizált gazdaság: Magyarország 2002 és 2010 között*. Budapest, Magyar Szemle Könyvek, 2011. 333 p.

Bod Péter Ákos: Gazdaságpolitikai döntések válságos időkben: A magyar eset, 2008-2010. Budapest: Századvég, 2011. 261 p.

Bod Péter Ákos - Németh András Olivér - Nova Eszter : Innovatív döntések vagy kockázatos improvizálás? Nem-szokványos gazdaságpolitikai intézkedések Magyarországon. Budapest. BCE Gazdaságpolitika Tanszék. Oktatási tananyag, 2011. sokszorosítás.

Bod Péter Ákos (szerk.): Pénzügyi és költségvetési igazgatás. Budapest: KSZK, 2009. 109 p.

Bod Péter Ákos: Bevezetés a pénzügyek és a pénzpoltika világába. Budapest: Mundus Egyetemi Kiadó, 2008. 195 p.

Báger Gusztáv - Bod Péter Ákos (szerk.): Gazdasági kormányzás: Változás és alkalmazkodás a magyar gazdaságirányítás intézményrendszerében. Budapest: Aula, 2008. 314 p.

Bod Péter Ákos: Bevezetés a gazdaságpolitikába: Intézmények, döntések, következmények. Budapest: Aula, 2006. 208 p.

Bod Péter Ákos: Közgazdaságtan. Budapest: Aula, 2006. 325 p.

Bod Péter Ákos: Gazdaságpolitika: Intézmények, döntések, következmények. Budapest: Aula, 2002, 2003, 2005. 282 p.

Bod Péter Ákos: Közgazdaságtan: Huszonegy fejezet gazdaságelméletéről és gazdaságpolitikáról: Egyetemi jegyzet. Budapest: KGRE ÁJK, 2003. 370 p.

Bod Péter Ákos (szerk.): Államháztartási pénzügyek, pénzpoltika, pénzügyi igazgatás. Budapest: Magyar Közigazgatási Intézet, 2001. 112 p. (Közigazgatási szakvizsga)

Bod Péter Ákos (szerk.): Gazdaságpolitika, költségvetési és monetáris politika. Budapest: Magyar Közigazgatási Intézet, 2001. 107 p. (Közigazgatási szakvizsga)

Bod Péter Ákos: Nemzetközi pénzügyek. Főiskolai jegyzet. Gyöngyös: SZIE GMFK, 2001. 118 p.

Bod Péter Ákos: A pénz világa – a világ pénze: Egy magyar közgazdász szemével. Budapest: KJK-Kerszöv, 2001. 316 p.

Bod Péter Ákos: A gazdaságtan és a gazdaságpolitika alapjai: Egyetemi jegyzet. Budapest: Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 1999. 354 p.

Bod Péter Ákos: Pénz, hatalom, erkölcs: Tanulmányok a gazdasági rendszerváltás időszakából. Pécs: JPTE, 1997. 240 p.

Bod Péter Ákos: A vállalkozó állam a mai tőkés gazdaságban. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1987. 234 p.

Könyvfejezetek magyar nyelven

Bod Péter Ákos: A piacgazdaság rendje (rendetlensége) az európai periférián: a magyar eset. In: Katona Klára – Szalai Ákos (szerk) (2013): Hatékony-e a magyar jog: Pázmány Press. Budapest

Bod Péter Ákos: 2010 gazdaságpolitikai történéseinek mozgatóiról. In: Sándor Péter - Vass László (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2010-ről [Elektronikus dokumentum].. Budapest: DKMKA: Arcanum, 2011.

Bod Péter Ákos: A globális világ és a magyar helyzet összefüggései. In: Granasztói György - Sebestyén Ilona (szerk.): Magyarország fordulóban. Budapest: Magyar Szemle Alapítvány, 2011. p. 29-50.

Bod Péter Ákos: Válsághoz vezető döntések és válságkezelő döntések. In: Kocziszky György - Bihari Ágnes (szerk.): Jubileumi tanulmánykötet Nagy Aladár professzor 70. születésnapjára. Miskolc: Miskolci Egyetem Gazdaságtudományi Kar, 2011. p. 41-53.

Bod Péter Ákos: Mire lehet(ett volna) menni a kétciklusnyi kormányzással? In: Sándor Péter - Vass László (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2009-ről. Budapest: DKMKA, 2010. p. 229-234.

Bod Péter Ákos: Vajúdtak a hegyek: Hogyan nem lett 2008-ban nálunk adóreform? In: Sándor Péter - Vass László (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2008-ról. Budapest: DKMKA, 2009. p. 847-857.

Bod Péter Ákos: A gazdasági kormányzásról: Trendek, elméletek, fejlemények. In: Báger - Bod (szerk.): Gazdasági kormányzás: Változás és alkalmazkodás a magyar gazdaságirányítás intézményrendszerében. Budapest: Aula, 2008. p. 15-37.

Bod Péter Ákos: Volt-e, van-e magyar közgazdasági iskola? In: Kulin Ferenc - Sallai Éva (szerk.): A nemzeti tudományok historikuma. Budapest, Kölcsey Intézet, 2008. p. 139-164.

Bod Péter Ákos: Együgyű gazdaságpolitika: A konvergenciaprogram és a magyar gazdasági élet alakulása 2007-ben. In: Sándor Péter - Vass László (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2007-ről. Budapest: DKMKA, 2008. p. 687-706.

Bod Péter Ákos: Államháztartási hiány és társadalmi deficit. In: Granasztói György - Kodolányi Gyula (szerk.): Magyarország ma és holnap: Esszék országunkról és a táguló világról. Budapest: Magyar Szemle Alapítvány, 2007. p. 333-362.

Bod Péter Ákos: Költségvetési kiigazítás – külső kényszerre. In: Sándor Péter - Vass László - Tolnai Ágnes (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2006-ról. Budapest: DKMKA, 2007. p. 379-386.

Bod Péter Ákos: A közös európai valuta értékállósága és a szabályalapú nemzeti költségvetések mai kérdései. In: Lentner Csaba (szerk.): Pénzügypolitikai stratégiák a XXI. század elején. Budapest: Akadémiai Kiadó, 2007. p. 125-137.

Bod Péter Ákos: Államháztartási hiány és az euróra való áttérés ügye: Valóban latin-amerikanizálódunk? In: Trautmann László (szerk.): In memoriam Kollár Zoltán. Budapest: Aula, 2006. p. 53-77.

Bod Péter Ákos: Költségvetés – 2005: Újabb megcsúszás, mind kockázatosabb pályán. In: Sándor Péter - Vass László - Tolnai Ágnes (szerk.): Magyarország politikai évkönyve 2005-ről. Budapest: DKMKA, 2006. p. 394-409.

Bod Péter Ákos: A szociális piacgazdaság Antall József kormányzati programjában és kormánya gyakorlatában. In: Jeszenszky Géza - Kapronczay Károly - Biernaczky Szilárd (szerk.): A politikus Antall József – az európai úton. Budapest: Mundus, 2006. p. 22-42.

Bod Péter Ákos: Erkölc és gazdaság. In: Gróh Gáspár - Kodolányi Gyula (szerk.): A rendszerváltozás a Magyar Szemlében: Válogatás 1992-2002. Budapest: Válasz, 2003. p. 287-297.

Bod Péter Ákos: Haladás vagy hanyatlás: Egy közgazdász reflexiói Várkonyi Nándor világszemléjéről. In: Mezey Katalin - Nagy Gábor (szerk.): Sodródó emberiség. Budapest: Széphalom Könyvműhely: Írók Szakszervezete, 2000, p. 151-172.

Bod Péter Ákos: A peregrináció kulturális és gazdasági hatásai Bod Péter korában és a mai globális korban. In: Iacob Mârza - Ana Dumitran (ed): Spiritualitate transilvană și istorie europeană = Transylvanian spirituality and European history. Alba Iulia : [Muz. Național al Unirii](#), 1999. p. 214-224.

Bod Péter Ákos: A piacgazdaság pénzügyi intézményrendszerének kifejlődése: A Magyar Nemzeti Bank helye és feladatai a magyar átmenetben. In: Mellár Tamás (összeáll.): Rendszerváltás és stabilizáció: A piacgazdasági átmenet első éve. Budapest, Magyar Trendkutató. Központ, 1995. p. 9-27.

Bod Péter Ákos: Hol tart ma a három ország, hol tart rendszerváltozásuk? In: Blejer – Coricelli: 3 ország, történet, szereplő. Rendszerváltozás Kelet-Közép-Európában. Széphalom Könyvműhely. Budapest 1995. 128-214.old.

Folyóiratcikkek magyar nyelven

Bod Péter Ákos: Heterodox gazdaságpolitikák korszaka? KÖZ-GAZDASÁG. megjelenés alatt, 2013

Bod Péter Ákos: Az euró átvétele nem pénzügyi, hanem nemzetstratégiai döntés. Közgazdasági Szemle, 2012. 59. évf. 6. szám, p. 695-698.

Bod Péter Ákos: Fogyasztás a gazdaságpolitika irányváltást követően. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2011. 5. évf. 1. szám, p. 5-10.

Bod Péter Ákos: A központi bankok és a pénzügyi rendszer szabályozása – szubjektív áttekintés. Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly, 2011. Vol. 2. No. 7. p. 1-5.

Bod Péter Ákos: A magyar pénzpolitika nemzetközi meghatározottságáról
Hitelintézeti Szemle, 2011. 10. évf. 1. szám, p. 1-13.

Bod Péter Ákos: Esszé a válságról és a magyar közgazdasági gondolkodásról. Fejlesztés és Finanszírozás, 2010. 2. szám, p. 42-50.

Bod Péter Ákos: Fogyasztás, gazdasági konjunktúra és a pénzügyi válság hatása az értékrendre. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2010. 4. évf. 1. szám, p. 11-18.

Bod Péter Ákos: A fogyasztótól elvárható piacismeret – itt és most. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2010. 3. évf. 4. szám, p. 9-14.

Bod Péter Ákos: A fogyasztó védelme és/vagy a verseny védelme. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009. 3. évf. 3. szám, p. 11-16.

Bod Péter Ákos: Magyarország tőkepiaci megítélése: Okok és következmények
Marketing & Menedzsment, 2009. 43. évf. 2. szám, p. 30-37.

Bod Péter Ákos: A versenypolitika és a fogyasztóvédelem távlatai

Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009. 3. évf. 4. szám, p. 11-18.

Bod Péter Ákos: Pénzügyi szuverenitás egykor és ma. Monetary sovereignty: Past and present. Gazdasági élet és Társadalom, 2009. 1. évf. 1. szám, p. 33-42.

Bod Péter Ákos: Pénzügyi válság, gazdasági következmények és a fogyasztók viselkedésének átalakulása. Fogyasztóvédelmi Szemle, 2009. 3. évf. 2. szám, p. 11-16.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés a magyar gazdaság hosszú távú növekedési kilátásairól Külgazdaság, 2008. 52. évf. 1-2. szám, p. 4-82.

Bod Péter Ákos: Bevezethető-e még az Euró 2010-ben? Társadalom & Politika, 2006. 2. szám, p. 123-128.

Bod Péter Ákos: Deficit vagy euró – ami gazdaságpolitikai vitáink háttérében áll Valóság, 2006. 49. évf. 1. szám, p. 1-16.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés az államháztartás, ezen belül a nagy elosztó rendszerek reformjáról III. Külgazdaság, 2006. 50. évf. 3. szám, p. 8-56.

Bod Péter Ákos: A magyar gazdaság állapota: csak viszonyítás kérdése? Business XXI. század, 2006. 1. szám, p. 6-8.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés az EU-tagság által támasztott követelményekről és teljesítésük feltételeiről I. Külgazdaság, 2005. 49. évf. 1-2. szám, p. 4-37.

Bod Péter Ákos: Az európai csatlakozás és a közös valuta hatásai a magyar vállalatokra Harvard Business Manager, 2004. 6. évf. 3. szám, p. 46-51.

Bod Péter Ákos: A félig ismert és félreismert szociális piacgazdaság Valóság, 2004. 47. évf. 5. szám, p. 1-14.

Bod Péter Ákos: A fogyasztói kereslet, a kultúra és a társadalom-lélektan összefüggései Fogyasztóvédelmi Szemle, 2004. 1. évf. 1. szám, p. 25-34.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés az EU-csatlakozásról és a gazdaságpolitikai mozgástérrel II. Külgazdaság, 2004. 48. évf. 2. szám, p. 4-32.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés az EU-csatlakozás várható közvetlen hatásairól I. Külgazdaság, 2003. 47. évf. 1. szám, p. 4-27.

Bod Péter Ákos: Gazdaságpolitikai teendők a hazai tulajdonú nagyvállalati kör versenyképességének javítására az uniós csatlakozásig és azt követően. Vezetéstudomány, 2002. 33. évf. különszám, p. 52-62.

Bod Péter Ákos: A magyar rendszerváltozás színeváltozásai: Baráti vita a jelenről és a jövőről Valóság, 1997. 40. évf. 6. szám, p. 96-111.

Bod Péter Ákos: Mi a baj a kapitalizmussal?: Tűnődések David Korten könyve kapcsán Magyar Szemle, 1997. 6. évf. 3-4. szám, p. 103-116.

Bod Péter Ákos: Mennyit ér a cég jó hírneve? Marketing & Management, 1996. 30. évf. 6. szám, p. 13.

Bod Péter Ákos: Területfejlesztési problémáink és a nemzetközi pénzintézetek

Külgazdaság, 1996. 40. évf. 2. szám, p. 54-61.

Bod Péter Ákos: Esszé a gazdasági hatalomról
Valóság, 1995. 38. évf. 7. szám, p. 13-28.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés a mikrogazdaságról: 1.
Külgazdaság, 1995. 39. évf. 1. szám, p. 4-26.

Bod Péter Ákos: A pénzüntézet rendszer újraalakítása Magyarországon
Bankszemle, 1995. 39. évf. 6. szám, p. 1-5.

Bod Péter Ákos: Sokkterápia vagy fokozatosság: A magyar piacgazdaság átalakulásának tanulságai:
1. Magyar Szemle, 1995. 4. évf. 10. szám, p. 1011-1026.

Bod Péter Ákos: Sokkterápia vagy fokozatosság: A magyar piacgazdaság átalakulásának tanulságai:
2. Magyar Szemle, 1995. 4. évf. 11. szám, p. 1123-1133.

Bod Péter Ákos: Az ismeretlen kapitalizmus
Magyar Szemle, 1994. 3. évf. 10. szám, p. 1023-1032.

Bod Péter Ákos: Előzmények és következmények
Valóság, 1993. 36. évf. 7. szám, p. 30-60.

Bod Péter Ákos: A gazdasági struktúrák változásai
Magyar Szemle, 1993. 2. évf. 5. szám, p. 451-460.

Bod Péter Ákos [et al.]: Körkérdés az állam szerepéről a piacgazdaság alakításában: 1.
Külgazdaság, 1993. 37. évf. 1. szám, p. 4-26.

Bod Péter Ákos: A közép-kelet-európai térség gazdasági problémái, együttműködési lehetőségei.
Kereskedelmi Szemle, 1993. 34. évf. 8. szám, p. 1-3.

Bod Péter Ákos: A monetáris politika helye a válságellenes gazdaságpolitikában
Gazdaság, 1993. 26. évf. különszám, p. 18-24.

Bod Péter Ákos: Versenyképes lehet-e Európa a közép-kelet-európai országok nélkül?
Európai Szemle, 1993. 4. évf. 4. szám, p. 57-61.

Bod Péter Ákos: A gazdasági rendszerváltás finanszírozása
Bankszemle, 1992. 36. évf. 9. szám, p. 1-9.

Bod Péter Ákos: A jegybanktörvény és a magyar pénzpiac
Kereskedelmi Szemle, 1992. 33. évf. 6. szám, p. 1-5.

Bod Péter Ákos: A magyar gazdasági rendszerváltás finanszírozásáról
Aula, 1992. 14. évf. 2. szám, p. 7-17.

Bod Péter Ákos: Idegenforgalmunk helyzete és jövője
Kereskedelmi Szemle, 1991. 32. évf. 4. szám, p. 1-4.

Bod Péter Ákos: A nemzetgazdaság helyzete és aktuális feladatok
Kereskedelmi Szemle, 1991. 32. évf. 5. szám, p. 1-5.

Bertáné Forgács Anna - Bod Péter Ákos - Nagy Zoltán: A monopólium és a versenypiac között.
Közgazdasági Szemle, 1990. 37. évf. 6. szám, p. 674-686.

Bod Péter Ákos: A vállalat, a menedzser és a tulajdonos – avagy miért van ismét szükségünk vállalatelméletre? *Közgazdasági Szemle*, 1989. 36. évf. 7-8. szám, p. 830-843.

Bod Péter Ákos: A vállalati tervezés mai válaszútjai
Ipargazdasági Szemle, 1989. 20. évf. 1. szám, p. 28-39.

Bod Péter Ákos: Van-e jó állami struktúrapolitika
Társadalmi Szemle, 1988. 43. évf. 11. szám, p. 23-31.

Bod Péter Ákos: Strukturális alkalmazkodás a középtávú vállalati tervezés tükrében
Ipargazdasági Szemle, 1987. 18. évf. 1-2. szám, p. 97-101.

Bod Péter Ákos: Vállalati tervezés, stratégia, üzletpolitika
Társadalmi Szemle, 1987. 42. évf. 1. szám, p. 12-20.

Idegen nyelvű könyv

Bod, Péter Ákos: A Great Transformation? Banking and Capital Markets in „Transition Countries”.
Frankfurt (Oder): Europa-Universität Viadrina, 2005. 68 p.

Idegen nyelvű könyvfejezet

Bod, Péter Ákos: Illusion of monetary sovereignty. In: Hieronymi Otto – Constantine Stephanou (ed.):
International debt: economic, financial, monetary, political and regulatory aspects. New York:
Palgrave MacMillan, 2013. p. 109-126.

Bod, Péter Ákos: The financial landscape – seen from a converging country. In: Hieronymi, Otto
(ed.): Globalization and the reform of the international banking and monetary system. Houndmills:
Palgrave Macmillan, 2009. p. 137-158.

Bod, Péter Ákos: The end of accession negotiations: a list of divergences and a strategy for the future.
In: Dunin-Wasowicz, M. (szerk.): Europe and the Fifth Enlargement: European Union for the future.
Warszawa: Wydawnictwo Naukowe ASKON, 2004. p. 123-133.

Bod, Péter Ákos: The social and economic legacies of direct capital inflows: the case of Hungary
In: Bastian, Jens (ed.): The Political Economy of Transition in Central and Eastern Europe : the
light(s) at the end of the tunnel. Aldershot [etc.] : Ashgate, 1998. p. 13-44.

Bod, Péter Ákos: József Antall – Prime Minister of Hungary. In: Bond, Martyn - Smith, Julie -
Wallace, William (szerk.): Eminent Europeans: Personalities who shaped contemporary Europe.
London: The Greycoat Press, 1996. p. 214-227.

Bod, Péter Ákos: The art of motorcycle maintenance while at full speed or management during the
transition. In: Wild, Ray (ed.): How to manage. Oxford: Butterworth-Heinemann, 1994. p. 84-87.

Bod, Péter Ákos: Monetary policy and exchange rate policy in Hungary during the years of transition.
In: Duwendag, Dieter (hrsg.): Geld- und Währungspolitik in kleinen, offenen Volkswirtschaften:
Österreich, Schweiz, Osteuropa. Berlin: Duncker & Humblot, 1994. p. 55-69.

Bod, Péter Ákos: Targets and Instruments of Monetary Policy in Hungary. In: Baliño, Tomás J. T. - Cottarelli, Carlo: Frameworks for monetary stability: policy issues and country experiences. Washington, D. C.: International Monetary Fund, 1994. p. 423-442.

Bod, Péter Ákos: The role of monetary policy in the anti-crisis economic policy. In: Bártfai, Béla [et al.]: Fighting against recession. Budapest: Perfekt, 1993. p. 27-37.

Bod, Péter Ákos: Strategic management from the standpoint of the Hungarian industry. In: Hammer, Richard M. (hrsg.): Strategisches Management global: Unternehmen, Menschen, Umwelt, erfolgreich gestalten und führen. Wiesbaden: Gabler, 1993. p. 50-52.

Bod, Péter Ákos: Market Strategy of the Hungarian Enterprise: Sources of Inadequate Response to Environmental Challenges. In: Brada, Joseph C. - Dobozi, István (eds.): Money, incentives, and efficiency in the Hungarian economic reform. Armonk: Sharpe, 1990. p. 153-171.

Bod, Péter Ákos: The troublesome micro-macro link in an economy with national planning: Hungary. In: Kovács, János - Dallago, Bruno (eds.): Economic planning in transition: Socio economic development and planning in post-socialist and capitalist societies. Aldershot [etc.]: Dartmouth, cop. 1990. p. 51-57.

Bod, Péter Ákos: Deregulation and Institution Building. Lessons from the Reforms of the Hungarian Public Sector. In: Frensch, Richard (szerk.): Jahrbuch der Wirtschaft Osteuropas, 1989. 13/1. köt. p. 110-126.

Bod, Péter Ákos: On the Scope and Organizational Fabric of the State Sector in Hungary
In: Yearbook of East-European Economics, 1987. 12. köt. p. 113-128.

Idegen nyelvű folyóiratcikkek

Bod Péter Ákos: Budapest as a regional hub: missed changes and new prospects
Hungarian Review, 2012. Vol. 3. No. 6. p. 5-13.

Bod, Péter Ákos: Who needs the euro?
Hungarian Review, 2012. Vol. 3. No. 5. p. 52-56.

Bod, Péter Ákos: The „Last twenty years” as failure?

Hungary's Transition –

Revised
Hungarian Review, 2012. Vol. 3. No. 4. p. 40-49.

Bod, Péter Ákos: Muddy waters: Values and dangers in the Hungarian economy
Hungarian Review, 2012. Vol. 3. No. 2. p. 11-17.

Bod, Péter Ákos: Non-conventional economic policy measures: Hungarian style. Hungarian Review, 2012. Vol. 3. No. 1. p. 16-23.

Bod, Péter Ákos: The central bank and the government : A Hungarian variation on a recurring theme.
Hungarian Review, 2011. Vol. 2. No. 2. p. 14-20.

Bod, Péter Ákos: Central banks and the regulation of the financial system. Délkelet-Európa - South-East Europe International Relations Quarterly, 2011. Vol. 2. No. 3. p. 1-5.

Bod, Péter Ákos: The European debt crisis: A view from Hungary. Hungarian Review, 2011. Vol. 2. No. 3. p. 23-31.

Bod, Péter Ákos: The Hungarian presidency in turbulent times. Hungarian Review, 2011. Vol. 2. No. 1. p. 19-25.

Bod, Péter Ákos: A not too original sin: Hungarian indebtedness in foreign currency Hungarian Review, 2011. Vol. 2. No. 6. p. 5-13.

Bod, Péter Ákos: On business-government relations: The Hungarian case Hungarian Review, 2011. Vol. 2. No. 5. p. 11-21.

Bod, Péter Ákos: The unloved Hungarian capitalism: More than just the proverbial Hungarian blues. Hungarian Review, 2011. Vol. 2. No. 4. p. 24-35.

Bod, Péter Ákos: The case of the new government with international finance : On politics, press and passions. Hungarian Review, 2010. Vol. 1. No. 1. p. 17-22.

Bod, Péter Ákos. Essay on the crisis and Hungarian economic thinking Development and Finance, 2010. No. 2. p. 42-50.

Bod, Péter Ákos: Hungary turns to the International Monetary Fund in 2008: Anatomy of a crisis. Gazdasági élet és Társadalom, Budapest. 2010. Vol. 2. No. 1-2. p. 50-61.

Bod, Péter Ákos: The IMF, the EU and the sovereign borrower: the case of Hungary 2008-2010. Theory Methodology Practice, 2010. Vol. 6. No. 2. p. 3-9.

Bod, Péter Ákos: The nature of economic crises – An introduction. Délkelet-Európa - South-East Europe International Relations Quarterly, 2010. Vol. 1. No. 3. p. 1-6.

Bod, Péter Ákos: New trends in foreign direct investment flows in Hungary. Theory Methodology Practice, 2004. Vol. 1. No. 2. p. 3-8.

Bod, Péter Ákos: German Capital in Hungary: Is There a Special Relationships? Birmingham: The University of Birmingham. Discussion Papers German Studies No. IGS97/4, 1997. 34 p.

Bod, Péter Ákos: Monetary policy and exchange rate policy in Hungary during the years of transition. The Hungarian Observer, 1993. No. 6. p. 11-14.

Bod, Péter Ákos: Financing the transition to a market economy in Hungary. West-Ost Journal, 1992. Vol. 25. No. 3. p. 14-15.

Bod, Péter Ákos – Hall, John B.: Toward an autonomy preference theory of the East European firm. Eastern European Economics, 1992. Vol. 30. No. 4. p. 57-67.

Bod, Péter Ákos: Transition to a market economy in Hungary: the role of the financial institutions. Aula, 1992. Vol. 14. No. 1. p. 78-86.

Bod, Péter Ákos – Nagy, Zoltán - Berta-Forgács, András: Between monopoly and competition on the market: Market pattern of the manufacturing industry 1980-1988. Acta Oeconomica, 1990. Vol. 42. No. 1-2. p. 105-120.

Bod, Péter Ákos: Market Strategy of the Hungarian Enterprise: Sources of Inadequate Response to Environmental Challenges Eastern European Economics, 1989. Vol. 28. No. 2. p. 153-171.

Bod, Péter Ákos: Market Strategy of the Hungarian Enterprise: Sources of Inadequate Response to Environmental Challenges. RVB Research Papers, 1989. Vol. 9. No. 1. p. 19-28.

Bod, Péter Ákos – Naor, Jacob: Innovative State-Guided Economic Institution Building in Hungary – Some Developmental Lessons for Countries with Insufficiently Competitive Markets. Journal of Global Marketing, 1988. Vol. 1. No. 1. p. 7-32.

Bod, Péter Ákos: Nouvelles interactions entre le privé et le public en Hongrie. Politiques et Management Public, 1987. Vol. 5. No. 3. p. 165-182.

Tudományos ismeretterjesztő közlemények

Bod Péter Ákos: Az „elmúlt húsz év” mint kudarc: visszatekintés gazdasági-társadalmi rendszerünk átalakulásának kezdeteire. Magyar Szemle, 2012. 21. évf. 3-4. szám, p. 64-81.

Bod Péter Ákos: Gazdasági szuverenitás volt-e, van-e, lehet-e?
Magyar Szemle, 2010. 19. évf. 9-10. szám, p. 188-196.

Bod Péter Ákos: Honnan hova jutott hazánk nyolc év alatt
Magyar Szemle, 2010. 19. évf. 3-4. szám, p. 165-174.

Bod Péter Ákos: A Kárpát-medence mint gazdasági tér
Confessio, 2010. 34. évf. 2. szám, p. 40-45.

Bod Péter Ákos: Kényszerkormányzás
Magyar Szemle, 2010. 19. évf. 1-2. szám, p. 153-164.

Bod Péter Ákos: Kormány szerkezet és kormányzási felfogás
Magyar Szemle, 2010. 19. évf. 7-8. szám, p. 182-188.

Bod Péter Ákos: Nem szokványos gazdaságpolitikai intézkedések
Magyar Szemle, 2010. 19. évf. 11-12. szám, p. 167-176.

Bod Péter Ákos: Az új állam teendői – mindannyiunk teendői
Magyar Szemle, 2010. 19. évf. 5-6. szám, p. 8-16.

Bod Péter Ákos: Országimázs, országblamázs
Magyar Szemle, 2009. 18. évf. 9-10. szám, p. 156-163.

Bod Péter Ákos: Szakszerű és független közszolgálat: Lesz-e ilyen nálunk?
Magyar Szemle, 2009. 18. évf. 7-8. szám, p. 168-175.

Bod Péter Ákos: Szokásos válságaink egyike?
Magyar Szemle, 2009. 18. évf. 1-2. szám, p. 173-181.

Bod Péter Ákos: A válság aktuálissá teszi a szociális piacgazdasági modellt
Magyar Szemle, 2009. 18. évf. 11-12. szám, p. 172-179.

Bod Péter Ákos: Világválságok vetélkedése: Válság, de milyen?: Minek a válsága?
Magyar Szemle, 2009. 18. évf. 5-6. szám, p. 149-158.

Bod Péter Ákos: Kik azok a spekulánsok, és mit akarnak?
Magyar Szemle, 2008. 17. évf. 7-8. szám, p. 162-167.

Bod Péter Ákos: Konvergencia-program, államháztartás és a társadalmi ellátórendszerek lehetséges reformjai. IME: Informatika és menedzsment az egészségügyben, 2008. 7. évf. 7. szám, p. 5-9.

Bod Péter Ákos: Mialatt minálunk a változatlan fortyog...
Magyar Szemle, 2008. 17. évf. 1-2. szám, p. 169-176.

Bod Péter Ákos: Polgár-teremtés
Magyar Szemle, 2008. 17. évf. 3-4. szám, p. 172-180.

Bod Péter Ákos: Reform?
Magyar Szemle, 2008. 17. évf. 5-6. szám, p. 195-203.

Bod Péter Ákos: A szegények bankja
Magyar Szemle, 2008. 17. évf. 9-10. szám, p. 155-165.

Bod Péter Ákos: A válság, amit elkerülhettünk volna
Magyar Szemle, 2008. 17. évf. 11-12. szám, p. 183-190.

Bod Péter Ákos: A 27 uniós országból csak 26 áll jobban nálunk...
Magyar Szemle, 2007. 16. évf. 1-2. szám, p. 194-199.

Bod Péter Ákos: Aktuális demográfiai kérdések: Népesedés, gazdaság, pénzügyeink
Élet és Tudomány, 2007. 62. évf. 21. szám, p. 653-655.

Bod Péter Ákos: Államháztartási hiány és társadalmi deficit
Magyar Szemle, 2007. 16. évf. 9-10. szám, p. 39-72.

Bod Péter Ákos: Egy éve alakult meg a kormány
Magyar Szemle, 2007. 16. évf. 5-6. szám, p. 186-191.

Bod Péter Ákos [et al.]: Az egyedi alkuk korszakának véget kell vetni
Mérnök Újság, 2007. 14. évf. 11. szám, p. 36.

Bod Péter Ákos: A gazdasági pangás éve 2007
Magyar Szemle 2007. 16. évf. 11-12. szám, p. 201-207.

Bod Péter Ákos [et al.]: A konvergenciaprogramon túl... I.: Körkérdés
Külgazdaság, 2007. 51. évf. 1-2. szám, p. 4-41.

Bod Péter Ákos: A magyar virtus: Fél lábon kihúzni a nehéz éveket
Magyar Szemle, 2007. 16. évf. 3-4. szám, p. 183-188.

Bod Péter Ákos: Gazdaságunk – elvesztegetett évek után
Polgári Szemle, 2006. 2. évf. 7-8. szám, p. 5-10.

Bod Péter Ákos: Kormányzásmentes hónapok
Magyar Szemle, 2006. 15. évf. 1-2. szám, p. 164-169.

Bod Péter Ákos: Mire való az állam?
Bank és Tőzsde, 2006. 14. évf. 2-3. szám, mell. p. 20-22.

Bod Péter Ákos [et al.]: Pénzügyi csúcstalálkozó IV. Helyzetértékelések, vélemények, teendők.

Bank és Tőzsde, 2006. 14. évf. 11-12. szám, mell. 55 p.

Bod Péter Ákos: A túlsúlyos állam és az akarathiányos társadalom
Külgazdaság, 2006. 50. évf. 3. szám, p. 13-15.

Bod Péter Ákos: Zsebünkben marad a forint
Magyar Szemle, 2006. 15. évf. 7-8. szám, p. 177-183.

Bod Péter Ákos: Euróra várva
Magyar Szemle, 2005. 14. évf. 11-12. szám, p. 188-195.

Bod Péter Ákos: Ha az állam kiköltekezik...
Bank és Tőzsde, 2005. 13. évf. 3-4. szám, mell. p. 17-19.

Bod Péter Ákos: Hurrikán, olajhiány, politika és más természeti csapások
Magyar Szemle, 2005. 14. évf. 9-10. szám, p. 181-187.

Bod Péter Ákos: Mohács realitása: Felkészülés a kedvezőtlen folyamatokra
Figyelő, 2005. 49. évf. 44. szám, p. 16.

Bod Péter Ákos: Nem vagyunk Európa stréberjei
Magyar Szemle, 2005. 14. évf. 1-2. szám, p. 165-173.

Bod Péter Ákos [et al.]: Pénzügyi csúcstalálkozó: Versenyképesség, államháztartás, vélemények.
Bank és Tőzsde, 2005. április különszám, p. 54.

Bod Péter Ákos: Szövetségben az igazságért a gazdaságban és az ökológiában: Kommentár
Confessio, 2005. 29. évf. 1. szám, p. 24-29.

Bod Péter Ákos: Új uniós rendre várva
Magyar Szemle, 2005. 14. évf. 7-8. szám, p. 206-211.

Bod Péter Ákos: Bent vagyunk – de mi is változott?
Magyar Szemle, 2004. 13. évf. 5-6. szám, p. 210-218.

Bod Péter Ákos: A magyar privatizáció menete és tanulságai
Rubicon, 2004. 15. évf. 5-6. szám, p. 106-113.

Bod Péter Ákos: A kormányzati taktikázás csődje
Magyar Szemle, 2003. 12. évf. 11-12. szám, p. 100-107.

Bod Péter Ákos: A pénzügyi szuverenitás sorsa hazánkban Szent Istvántól az euró átvételéig
Rubicon, 2003. 14. évf. 3-4. szám, p. 104-108.

Bod Péter Ákos: A nemzeti szuverenitás ügye és az uniós csatlakozás
Új Horizont, 2002. 30. évf. 6. szám, p. 9-26.

Bod Péter Ákos: Pannon tigris? : Tűnődés a nemzetgazdaságról, a magyar sajátosságokról és a gazdasági sikerek mikéntjéről. Új Horizont, 2001. 29. évf. 3. szám, p. 87-90.

Bod Péter Ákos: A globalizáció régi-új arcai I.: A világgazdaság kinyílt: De mennyire?
Magyar Szemle, 2000. 9. évf. 9-10. szám, p. 124-151.

Bod Péter Ákos: A globalizáció régi-új arcai II.: Hazánk helye a piacgazdaságok között: szerény bedolgozó, vagy Közép-Európa „kistigrise”? Magyar Szemle, 2000. 9. évf. 11-12. szám, p. 9-32.

Bod Péter Ákos: Magyarország gazdasági, pénzügyi és szociális állapota
Távlatok, 2000. 49. szám, p. 348-356.

Bod Péter Ákos: Magyarország külső eladósodásáról
Magyar Napló, 2000. 12. évf. 3. szám, p. 78-85.

Bod Péter Ákos: Egy új aranystandard korszakának küszöbén?: Az euróról, Európáról és
Magyarországról. Magyar Szemle, 1999. 8. évf. 1-2. szám, p. 204-213.

Bod Péter Ákos: A nemzet gazdagságáról
Nagyvilág, 1999. 44. évf. 1-2. szám, p. 117-122.

Bod Péter Ákos: Tíz esztendő nem ad történelmi távlatot
Magyar Szemle, 1999. 8. évf. 11-12. szám, p. 9-22.

Bod Péter Ákos: Gazdasági humanizmus
Magyar Szemle, 1998. 7. évf. 3-4. szám, p. 7-24.

Bod Péter Ákos: Hozzászólás a kölcsönadás, kölcsönvétel és az elengedés kérdéséhez
Theologiai Szemle, 1998. 41. évf. 3. szám, p. 181-183.

Bod Péter Ákos: Nemzeti önállóság, európaiság, szellemi autonómia
Távlatok, 1998. 40. szám, p. 209-214.

Bod Péter Ákos: Erkölc és gazdaság
Magyar Szemle, 1997. 6. évf. 5-6. szám, p. 25-39.

Bod Péter Ákos: Tőkehiány vagy bizalomhiány? A bankok és a magyar társadalom viszonyáról.
Távlatok, 1997. 35-36. szám, p. 305-315.

Bod Péter Ákos: Az EBRD második - és utolsó – tőkeemelése: Közgyűlés előtt
Bank és Tőzsde, 1996. 4. évf. 14. szám, p. 1, 10.

Bod Péter Ákos: Az erkölcsi értékekről és az értéktermelés erkölcséről
Magyar Szemle, 1996. 5. évf. 6. szám, p. 565-578.

Bod Péter Ákos: Értelmiségi a politikában: Antall József miniszterelnöksége
Valóság, 1996. 39. évf. 12. szám, p. 8-23.

Bod Péter Ákos: Ezeregyszáz év gazdaságának története: Magyarország változó helye Európában.
Valóság, 1996. 39. évf. 9. szám, p. 1-25.

Bod Péter Ákos: Monetáris politika és gazdaságpolitika. Bank és Tőzsde, 1994. jún. 17. p. 1, 3.

Bod Péter Ákos: A pénzügyi rendszer átalakítása Magyarországon. Bank és Tőzsde, 1994. júl. 22. p.
1-5.

Bod Péter Ákos: Társadalmi felelősségvállalás ma
Confessio, 1994. 18. évf. 2. szám, p. 5-10.

Bod Péter Ákos: Protestáns szellemiség: vállalkozás és modernizáció
Confessio, 1991. 15. évf. 3. szám, p. 36-38.